

SKUPNI NALAZ SESTERTIUSA I DENARIUSA KOD BUGOJNA

GOJKO KRALJEVIĆ

Zemaljski muzej, Sarajevo

T. 1-4: str. 486—489; tabela u prilogu

U inventaru numizmatičke zbirke Zemaljskog muzeja u Sarajevu zabilježen je 2. marta 1904. godine pod rednim brojem 9071. skupni nalaz rimskih sestertiusa i denariusa koji do sada nije publiciran. Tačno mjesto ovog skupnog nalaza nije utvrđeno, jer je u rubrici *Provenienz* zapisano: »Aus einem im Bezirk Bugojno gemachten Schatzfunde.«

C. Patsch je zabilježio nekoliko antičkih lokaliteta u okolini Bugojna,¹ ali nažalost ne znamo za koji lokalitet treba vezati ovaj nalaz. Sa područja Bugojna imamo nekoliko slučajnih nalaza rimskog republikanskog i rimskog carskog novca.²

Nalaz sastoji se od 40 denariusa i 30 sestertiusa. Najstariji je denarius cara Domitiana i kovan je 88. g. naše ere, a najmlađi je denarius carice Crispine kovan u periodu od 180—183. godine. (Vidi tabelu u prilogu.)

U nalazu zastupljeni su slijedeći vladari:

	Denarius	Sestertius
Domitianus	4	—
Traianus	7	5
Marciana	—	1
Hadrianus	4	1
Antoninus Pius	2	11
Faustina I	4	1
Marcus Aurelius	7	4
Faustina II	6	3
Lucius Verus	1	—
Lucilla	3	3
Commodus	1	1
Cispina	1	—
Ukupno	40	30

Naš nalaz karakterističan je po tome što su skupa sestertiusi i denariusi i što nema ni jednog dupondiusa. Zastupljena je i Marciana sa jednim sester-

¹ C. Patsch, *Kleine römische Funde und Beobachtungen, Wiss. Mitth. aus Bosnien u. d. Herzegowina* 6 (1895) 237 ss.

² C. Patsch, op. cit 239.

tiusom, dok u sličnim nalazima koje su objavili B. Horvat,³ D. Rendić⁴ i I. Marović,⁵ nema nijednog primjera Marcianinog novca.

Iz gornjih podataka se vidi da je i ovdje kao i u drugim sličnim nalazima Lucilla brojno zastupljena, dok je Lucius Verus zastupljen samo sa jednim denariusom. Tako se i ovim potvrđuje opravdanost zaključka B. Horvata koji kaže: »Dakle su Lucillini novci kovani 20 godina, a Verovi samo 7 godina.«⁶

Prošlo je samo 65 godina od pronalaza ovog skupnog nalaza, ali mi ne znamo ni kako je pronađen, niti znamo ko ga je pronašao. Ne znamo čak ni to da li je nalaz bio u nekoj posudi ili kesi. Daleko manje možemo znati o okolnostima pod kojima je ovaj nalaz zakopan, jer je zakopavanje izvršeno gotovo prije 18 stoljeća. Sudeći po poslednjim novcima tj. po novcima Commodusa i Crispine, zakopavanje ovog nalaza izvršeno je oko 183. godine ili malo kasnije, a to znači upravo u ono vrijeme kad je Commodus vršio nemilosrdno istrebljenje svojih najbližih srodnika i sugrađana (Cass. Dio 73. 4 ss).

Ne može se sa sigurnošću tvrditi da zakopavanje našeg nalaza ima direktnu povezanost sa navedenim događajima u Rimu, ali ovi događaji nisu tako beznačajni da ne bi mogli izazvati nespokojstvo i uznemirenost među stanovništvom i u našim krajevima.

Ako se k tome doda i činjenica da je u to vrijeme na granicama Rimskog carstva došlo do rata i sa Dačanima i sa Britancima (Cass. Dio 73.8), onda je postojeća nesigurnost još više pojačana pogotovo kod onih stanovnika koji su posjedovali ušteđeni novac.

Povod za zakopavanje našeg nalaza mogu biti i prisilni porezi i konfiskacije, koje je prema pisanju Dia Cassiusa Commodus vršio upravo u ovo vrijeme.

Osvrćući se na unutrašnju situaciju u Rimskom carstvu u ovom periodu Domaszewski kaže:⁷ »Auch im Innerem des Reiches war die Unsicherheit unter dem Einfluss der Seuche, des Steuerdruckes und der nie endenden Kriege im steten Steigen, und die strenge Überwachung der Strassen wurde eine Notwendigkeit.«

Pretpostavljamo da bi navedeni događaji i navedene okolnosti mogle biti povod za zakopavanje novca, ali se ne smiju isključiti ni lični ni lokalni motivi, koje mi, nažalost, ne možemo dokučiti.

Ein Münzdepot vom Bereich Bugojno in Bosnien

Die Fundstelle der vergrabenen 40 Denare und 30 Sesterze vom Bereich Bugojno ist nicht verzeichnet worden (ins »Zemaljski muzej« ist das Depot im J. 1904 gelangt, s. Inv. 9071). Der Autor vermutet, daß es das Dorf Kopčić sei. Nach den bisher bekannten Funden zu schließen war die Region, die mit der Außenwelt durch die Straße zwischen den Erzrevieren Vakuf und Majdan (Jajce) verbunden war, verhältnismäßig dicht besiedelt. Die Vergrabung fand höchstwahrscheinlich bald nach dem Jahr 183 statt (Denar der Crispina; älteste erhaltene Prägung ist eine Prägung des Domitian aus dem Jahr 88). (Einzelheiten s. Tabelle in Beilage.)

³ B. Horvat, Nalaz rimskih sestercija kod Basana (Italija), *Numismatika* 2-3 (1936) 70.

⁴ D. Rendić-Miočević, Nalaz rimskih sestercija na Kočinjem brdu, *Vjesnik za arh. i hist. dalmat.* 42 (1935-49) 240.

⁵ I. Marović, Skupni nalaz sestercija kod Čitluka, *Vjesnik za arh. i hist. dalmat.* 60 (1958) 130.

⁶ B. Horvat, op. cit. 77.

⁷ A. Domaszewski, *Geschichte der römischen Kaiser II* (Leipzig 1914) 235.